

HET LAATSTE JAARVERSLAG DER STROOMVERKOOP- MAATSCHAPPIJ

Niet geheel ten onrechte wordt door de financiële critici de staf gebroken over de jaarverslagen van vele Nederlandsche maatschappijen, omdat deze verslagen veelal niet het noodige licht verspreiden voor eene juiste beoordeeling harer positie. Wanneer men dan ter algemeene vergadering op een meer volledig verslag aandringt, is het stereotype antwoord: „de belangen van aandeelhouders worden door het verstrekken van meerdere gegevens niet gediend, omdat de concurrentie die gegevens ten eigen bate zou kunnen benutten.” Het wil mij voorkomen, dat dit argument nogal eens wordt gebezigd „pour le besoin de la cause”, omdat men andere motieven, die tot onvolledige verslaggeving leiden, liever niet aan de groote klok hangt.

Hoe dit echter ook zij bij particuliere maatschappijen, de publiekrechtelijke lichamen behoeven zich in den regel om de bovenvermelde redenen geen beperking op te leggen, zoodat de gesignaleerde beknoptheid in hunne verslagen veelal wordt gemist. Jaren geleden heb ik de aandacht gevestigd als op een navolgenswaardig voorbeeld op het door zijn keurige statistieken en grafieken uitmuntend verslag van de Electriciteitswerken der gemeente Nijmegen; in dit artikel wensch ik met grooten lof gewag te maken van het jaarverslag der „Maatschappij tot Verkoop van Electricischen Stroom der Staatsmijnen in Limburg”.

Deze langnamige N.V., waarvan de Provincie Limburg de overgrote meerderheid der aandelen bezit, betreft, zooals haar naam reeds aanduidt, haar stroom van de Staatsmijnen om die aan 81 van de 121 Limburgsche gemeenten te distribueeren. Het ligt niet in mijne bedoeling het zeer interessante en leerzame verslag op den voet te volgen. Ik wil slechts enkele punten er uit, die m.i. de algemeene belangstelling verdienen, kritisch belichten.

Het verslag behelst o.a. eene zakelijke en duidelijke toelichting op *elken* post der balans en der winst- en verliesrekening. Eene zeer opmerkelijke beschouwing wordt gegeven ten aanzien van den balanspost „Kosten van reorganisatie”. Ik twijfel niet of de lezers van dit tijdschrift zullen evenals ondergeteekende met veel genoegen van deze beschouwing kennis nemen.

„Ten einde op snelle wijze de nadeelen te verminderen, welke daardoor ontstonden, dat onze maatschappij ingericht was voor het maken van groote uitbreidingswerken en het voeren van een groot bedrijf, zooals dat na het gereedkomen van die uitbreidingswerken zou zijn ontstaan, hebben commissarissen aan het personeel een groot percentage toegezegd van eventueel te maken besparingen¹⁾ en wel op de volgende wijze:

In verband met de uitgaven over de vooraangaande jaren en met de vereenvoudiging van den dienst en de personeelsvermindering, die door de vermindering van werkzaamheden zonder meer kon geschieden, is een raming van onkosten over 1923 gemaakt. Aan het personeel werd toegezegd, dat het van de eerste f 10.000.—, welke op deze raming bespaard zou worden, 50 % en van de rest 75 % zou worden uitgekeerd. De totale besparing heeft f 66.555.42½ bedragen, waarvan dus aan het personeel een bedrag van f 47.416.56 toekomt. Dit bedrag is zeer aanmerkelijk grooter dan wij oorspronkelijk meenden, dat bereikt zou kunnen worden, en wij zouden er hier onze voldoening over willen uitspreken, dat de getroffen maatregel een zoo groot succes gehad heeft en ongetwijfeld tot den bloei van onze maatschappij zal bijdragen. Het bedrag van dezen post wordt aan het personeel toch slechts uitgekeerd over het jaar 1923, terwijl onze maatschappij in de verdere jaren de vruchten van

de veranderde organisatie en van den veranderden geest bij het personeel zal plukken. Waar wij meenen, dat door den genomen maatregel een blijvende vermindering van kosten is verkregen, en deze meening door den accountant gedeeld wordt, achten wij het niet noodzakelijk om de daaraan verbonden kosten geheel op het afgelopen jaar te doen drukken. Wij zouden die integendeel over drie jaar willen verdeelen, waarom onder het hoofd „Kosten van Reorganisatie” twee derden van het bestede bedrag op de balans is gebracht, met de bedoeling om dezen balanspost in twee jaar af te schrijven.”

De hierboven geschetste maatregel om het persoonlijk belang van het personeel te prikkelen tot bezuiniging en efficiëncy, heeft blijkbaar geleid tot een intensieve medewerking der betrokkenen, waardoor het gestelde doel volkomen werd bereikt. Een dergelijke bedrijfseconomische maatregel van hoogere orde is ons land gelukkig wel geen novum, doch zelden wordt het nuttig effect van dien maatregel zoo scherp en duidelijk ook in cijfers gedemonstreerd als in het verslag der Stroomverkoop Mij.

De getroffen maatregel gaat eenigszins in de richting van *profit-sharing*; zij beoogt geen directe participatie in de netto-winst, maar in de besparingen die tot een hoogere netto-winst leiden en kan dus beschouwd worden als een winstdeeling langs een omweg. In dit verband moge ik in herinnering brengen de belangrijke vergadering onder praesidium van Lord Robert Cecil in Octobre '20 gehouden, o.a. bijgewoond door den Heer Whitley, den bekenden promotor der Whitley-Counsils, waarin een motie werd aangenomen, beoogende vooral voor transport-ondernemingen als spoorweg- en scheepvaartmaatschappijen *profit-sharing* aan te bevelen als het beste middel om een goede werking van den dienst, besparingen in de onkosten en het plichtsgevoel bij het personeel te bevorderen.

Het is duidelijk dat *profit-sharing* in den gewonen vorm bij publiekrechtelijke lichamen, zooals de S. V. M. die monopolie-bedrijven exploiteeren tegen tarieven, die zoodanig zijn vast te stellen dat zij weinig of geen winst laten, onuitvoerbaar is. In Engeland schrijft men den bloei der gasbedrijven en de lage gasprijzen voor een niet gering deel toe aan de winstdeeling der arbeiders en beamtten, welke gebaseerd is op een premie op de uithetaalde loonen en salarissen, *varieerende met de prijzen, die voor het gas gemaakt worden*, zoo dat, hoe minder de consument per 1000 feet behoeft te betalen, des te hooger de premie wordt.

De moeilijkheid der toepassing van den door de S. V. Mij getroffen en in haar bedrijf zoo bijzonder goed geslaagden maatregel ligt in het ontwerpen eener begroting der exploitatie-uitgaven op juiste en billijke grondslagen. Wanneer de boekhouding echter in orde is d.w.z. alle gegevens verschaft, correct en tot alle onderdeelen gedetailleerd, dan moet het den bedrijfs-leider zoowel van een particuliere onderneming als van een overheidsbedrijf mogelijk zijn, eventueel met medewerking van een bedrijfshuishoudkundige, om de toekomstige exploitatie-uitgaven, behoudens onvoorziene omstandigheden, met vrij groote nauwkeurigheid te ramen, zich baseerende op de cijfers van het verleden. Slaagt het personeel erin door intensiever werken, door scherpere controle der uitgaven, door verbetering der werkmethoden of door andere moreel toelaatbare en door de directie goedgekeurde maatregelen erin om de exploitatiekosten omlaag te drukken beneden de objectieve raming, dan is het billijk, dat het personeel ook deelt in de financiële voordelen, die van de verbeterde organisatie en van den verbeterden geest het verblijdend gevolg zijn.

De rekening „Amortisatiefonds” aan de creditzijde der balans wordt in het verslag als volgt toegelicht:

„Deze omvat het bedrag der afschrijvingen op eigendommen en werken, voor zoover die thans nog in gebruik zijn en voor

¹⁾ Deze en volgende cursiveeringen zijn van schrijver dezes.

zoover het afgeschreven bedrag niet belegd is in effecten. Met uitzondering van de na te noemen bezittingen geschieden de afschrijvingen volgens het annuïteitenstelsel, gebaseerd op een tijdsduur van:

- 50 jaar voor gebouwen, kabelnetten en bovengrondse geleidingen,
- 30 jaar voor schakelinrichtingen,
- 20 jaar voor machinale inrichtingen en meters, en
- 15 jaar voor laboratoria en dergelijke.

Vaste afschrijvingspercentages worden toegepast op de volgende bezittingen:

werktuigen en gereedschappen	10 %
dienstkleeding	40 %
meubilair	15 %
vervoermiddelen	15 à 20 %

Ofschoon het fonds, zooals dat op bladz. 8 van het verslag over 1922 werd vermeld, een bedrag van f 921.000.— bevatte, dat meer is afgeschreven dan met de boven aangegeven methode overeenkomt, welk bedrag in 1922 en 1923 samen met f 207.000 wegens bijdrage in aanlegkosten werd vermeerderd, zal het wenschelijk zijn het ook verder extra te doteren, zoodra de uitkomsten van het bedrijf dat mogelijk maken, en wel omdat uit dat fonds ook tusschentijdsche vernieuwingen betaald zullen moeten worden.”

Bovenstaande toelichting geeft mij een tweetal opmerkingen in de pen.

1e. De deskundige lezer zal zich met mij afvragen hoe het mogelijk is, dat de rekening „Amortisatiefonds” *niet* zou omvatten de afgeschreven bedragen, voor zoover deze in effecten, zijn belegd. Immers in het algemeen wordt eene afschrijvingsrekening niet getangeerd, indien aan de liquide middelen een zeker bedrag wordt onttrokken ter belegging der afgeschreven bedragen. Waar de juiste beteekenis der betrokken zinsnede in het verslag mij zoowel van een praktisch als van een theoretisch standpunt belang inboezemde, heb ik mij tot de directie der Stroomverkoop Mij. gewend, die zoo welwillend was, mij de volgende nadere toelichting te verstrekken:

„Het „Amortisatiefonds” en het „Vernieuwingsfonds” tezamen vormen bij onze Maatschappij de fondsen, waarop de als afschrijving vastgestelde bedragen worden geboekt, en het „Vernieuwingsfonds” is indertijd ingesteld omdat het wenschelijk werd geacht een deel van de afschrijvingen zóó te beleggen, dat men daaruit, zoo noodig onmiddellijk, over contante middelen zou kunnen beschikken. Wat wij dus in effecten willen beleggen, boeken wij op het „Vernieuwingsfonds” en de rest van de afschrijving op het „Amortisatiefonds”. Deze regeling was zoo gemaakt, omdat een particuliere maatschappij in het geval zou kunnen komen, dat tengevolge van een catastrofe of anderszins een deel van de werken vernieuwing behoeven, terwijl zij op andere wijze dan uit eigen beleggingen moeilijk over de noodige gelden zou kunnen beschikken.

Nu de provincie de hoofdaandeelhoudster in onze maatschappij is, is het niet te verwachten, dat dat geval zich voor zal doen omdat de provincie ten allen tijd het geld zal kunnen fournieren, dat wij ingeval van nood noodig mochten hebben. Waar op de effecten steeds verlies is geleden en de rente gemiddeld bovendien lager is dan die, welke wij voor onze leeningen moeten betalen ¹, is in de laatste jaren, ter voldoening van het bepaalde bij de statuten, telkens f 1.— in het „Vernieuwingsfonds” ge-

stort. Bij de eerstvolgende wijziging der statuten zal men dan ook zonder twijfel besluiten om in plaats van de twee fondsen slechts één fonds, dat vermoedelijk „afschrijvingsfonds” zal heeten, te vormen.”

De zaak komt dus hierop neer, dat indertijd de afgeschreven bedragen verdeeld zijn geworden over twee rekeningen, waarbij op een der rekeningen het bedrag werd geboekt, dat geacht werd noodig te kunnen zijn voor tusschentijdsche vernieuwingen en dat tot dat doel belegd werd in effecten. Het is duidelijk, dat de betrokken zinsnede in het jaarverslag voor den lezer, die het verband tusschen Amortisatiefonds en Vernieuwingsfonds niet kon bevroeden, aan duidelijkheid zou hebben gewonnen, indien niet gesproken werd van „voor zoover niet in effecten belegd”, maar van: „voor zoover niet geboekt op de rekening „Vernieuwingsfonds”.

2e. De lange slotzin der toelichting uit het jaarverslag kan als volgt geanalyseerd worden: het bedrag in het Amortisatiefonds geaccumuleerd, is ontstaan door:

a. normale afschrijvingen, ten deele gebaseerd op een annuïteitenstelsel en ten deele op vaste afschrijvingspercentages, zooals in het verslag gespecificeerd;

b. extra afschrijvingen tot een totaal-bedrag van f 921.000;

c. bijdrage van derden in aanlegkosten ten bedrage van f 207.000.

Het is m.i. juist gezien, dat men het laatste bedrag geboekt heeft in het credit der rekening Amortisatiefonds en niet der rekening van aanleg. Daardoor bereikt men, dat de totale kosten van aanleg tot uitdrukking komen op de rekeningen van den fundus constructus. Het spreekt vanzelf, dat men bij de bepaling der afschrijvingen deze, reeds door betaling van derden geamortiseerde bedragen, moet elimineeren.

De meest belangrijke en meest interessante post aan de debetzijde der verlies- en winstrekening is de post 32, *Interest en Provisie*, waarin volgens het verslag is opgenomen een gedeelte van de huur, welke de maatschappij aan de provincie Limburg betaalt voor het gebruik van de hoogspanningslijn Hoensbroek—Maastricht, welke haar toebehoort. Het vermelde bedrag ad f 30.797.04 heeft betrekking op dat gedeelte van de huur, dat overeenkomt met de rente van het kapitaal van f 543.000.—, dat de provincie voor die lijn heeft besteed.

„Ter verduidelijking van de verhouding tusschen de provincie en onze maatschappij zij hier vermeld, dat de aflossingen op de gelden, die de provincie ons verstrekt heeft (post 17 passief f 1.625.000.—) en het bedrag dat de provincie voor aflossing van het in de hoogspanningslijn gestoken bedrag noodig heeft, door ons aan haar worden betaald uit het Amortisatiefonds, dus uit de bedragen, die door afschrijving disponibel zijn. Daardoor komen die bedragen in de rekeningen van dit verslag niet voor. De aflossingen geschieden op dezelfde wijze, waarop de Provincie haar leeningen aflost d.w.z. in afgeronde annuïteitsaflossingen over een termijn van veertig jaar.”

Uit deze toelichting blijkt o.a.:

1e. dat de hoogspanningslijn Hoensbroek—Maastricht toebehoort aan de provincie Limburg;

2e. dat de Stroomverkoopmaatschappij als huur dezer lijn betaalt rente en aflossing der gelden door de provincie in die hoogspanningslijn gestoken;

3e. dat het bedrag der aflossing in de annuïteit begrepen, door de Stroomverkoop Mij. geboekt wordt ten laste van het „Amortisatiefonds”, terwijl de rente onder het hoofd „Interest en provisie” op de winst- en verliesrekening drukt.

Het is echter duidelijk dat de aflossing in dit geval als af-

¹) Hier is m.i. de vraag gewettigd, of het bestuur der Stroomverkoop Mij. niet verstandig zou handelen door een stap verder te gaan en ook de nog resteerende effecten van het Vernieuwingsfonds ten spoedigste op te ruimen, teneinde verder rente- en koersverlies te vermijden.

schrijving moet worden beschouwd, zoodat de boeking der aflossing ten laste van het Amortisatiefonds op het einde des jaar's gecompenseerd moet worden door de rekening Amortisatiefonds voor hetzelfde bedrag wederom te crediteeren ten laste van de verlies- en winstrekening.

Ik acht deze boeking noodzakelijk omdat de huur = annuïteit = aflossing plus rente = afschrijving + rente in haar geheel ten laste der exploitatie moet komen. De electro-technicus zal moeten uitmaken of in dit geval de aangenomen gelijkheid: afschrijving = aflossing al dan niet door den beugel kan, resp. of het bedrag der aflossing voldoende is om de technisch noodzakelijke afschrijving wegens het gebruik der lijn te dekken. Mijnerzijds zou ik in verband met de geschetste boekingen nog eene opmerking van principieelen aard willen maken omtrent de gevolgen resp. de lacune in de administratieve verantwoording, die de gevolgde boekingswijze m.i. na zich kan slepen.

Wanneer de S. V. M. gedurende 40 jaren de annuïteit ter aflossing der leening door de Provincie aangegaan voor de Hoogspanningslijn zal hebben betaald, zal zich de vraag voordoen, — tenzij deze vraag in het contract tusschen Provincie en S. V. M. bij voorbaat is beslecht — *wie is nu eigenaar der Hoogspanningslijn, Provincie of S. V. M.?* Volgens het door de S. V. M. gevolgde, uit haar jaarverslag blijkende boekings-systeem, maakt zij blijkbaar geen aanspraak op eigendomsoverdracht der lijn ook na volledige amortisatie der leening waaruit de lijn werd betaald. Indien immers de S. V. M. geleidelijk het eigendomsrecht zou verwerven, doordat zij alle gelden fourneert ter amortisatie der leening ten behoeve van den bouw der lijn aangegaan, dan zou dit eigendomsrecht ook in hare administratieve verantwoording tot uitdrukking moeten komen. In deze veronderstelling zouden de betaalde bedragen voor aflossing echter geboekt moeten worden ten laste van den balanspost 10: „Hoogspanningsnetten” en niet ten laste van het Amortisatiefonds, terwijl op het einde des jaars het Amortisatiefonds voor de afgeloste bedragen zou moeten worden verhoogd ten laste der Verlies- & Winstrekening.

Thans drukt blijkbaar wel de aflossing als afschrijving op de verlies- en winstrekening, maar blijkt niet uit de rekening van aanleg, dat telken jare een zeker bedrag n.l. het bedrag der aflossing in de annuïteit begrepen, werd besteed, waaruit eventuele eigendomsrechten op het betaalde object kunnen voortspruiten. Uit de toelichting der betrokken posten in het jaarverslag blijkt niet of aan deze konsekwentie, die met het vigeerende boekingsysteem ten nauwste samenhangt, wel voldoende aandacht is geschonken. Ik meen hiermede op een dubium, in het overigens zoo helder en uitvoerig toegelichte jaarverslag der Stroomverkoop-Maatschappij te hebben gewezen.

J. J. M. H. NIJST

UIT EN VOOR DE PRAKTIJK

Red.: A. H. GRONDEL, ABR. MEY, JAMES POLAK

In deze rubriek worden elke maand een of meer opgaven gepubliceerd, waarvan ieder abonné de uitwerking aan de redactie kan inzenden.

De oplossingen moeten vóór den 25sten der maand, volgend op die, waarin de opgave is gesteld, worden toegezonden aan den rubriekredacteur, wiens naam bij de desbetreffende opgave werd vermeld. Ze worden beoordeeld onder de initialen van den inzender (wiens naam en adres op het werk moeten zijn vermeld) of onder door hem te geven motto.

Op het couvert te schrijven „Oplossing”.

Het papier slechts aan een zijde te beschrijven. Losse vellen papier aan elkaar hechten.

Voor werkstukken welke men terugverlangt, gefrankeerd couvert bijvoegen.

Voor elke opgave worden punten gegeven (maximum 10). Hij of zij, die het hoogste aantal punten voor 6 uitwerkingen verkrijgt, ontvangt van den uitgever een boekwerk, betrekking hebbende op het vak. — Zij, die eenmaal een prijs ontvingen, blijven verder buiten mededinging.

(Uitwerkingen te zenden aan Abr. Mey, Heerengracht 508, Amsterdam)

OPGAVE No. 15 (afdeeling II)

CONTROLE GASFABRIEK

U wordt opgedragen de controle van de gasfabriek te Leerdam; balans en resultatenrekening moeten door U geteekend worden.

De administratie, omvat: *Gasregister* voor muntgas en gewoon gas, waarin voor alle verbruikers per maand de verbruikte hoeveelheden en het verschuldigde geld worden uitgedrukt. *Meterregister* (eveneens voor beiden), waarin elke verbruiker een hoofd heeft en waarop gebruikte hoeveelheden per maand verantwoord worden.

De eerste aantekeningen voor één en ander zijn de *opnameboekjes* van de meteropnemers.

Verder zijn in gebruik de gewone boeken als *inkoopboek materialen*, *materialenverdeelingsboek*, *loonverdeelingsboek* (in deze beide boeken ook de verantwoording van gebruikt materiaal en loon voor fitterijwerk voor derden), *kasboek*, *bankboek*, etc.

Voor den verkoop van fittings in de fabriek is in gebruik een *fittingverkoopboek*, tevens komen daarin de berekeningen van kleinere of grotere karweitjes door fitters van de fabriek voor gasverbruikers uitgevoerd, die door deze betaald moeten worden.

Cokes, teer en ammoniakwater worden zoowel contant als op rekening verkocht. Voor het laatste geval worden in een *verkoopboek* de uitgaande facturen geboekt; voor het eerste geval wordt de ontvangst in een *speciale kas* verantwoord, die wekelijks naar de gewone kas wordt overgebracht. Alle afleveringen van gas, bijproducten op rekening en fitterijwerk worden per kwitantie door twee loopers van de fabriek gecasseerd.

Een *voorraad-administratie* wordt alleen gehouden voor de materialen; voor alle verbruik worden bons bij den magazijnmeester ingeleverd.

De gasproductie wordt technisch nagegaan in een *statistiek*, die dagelijks de retort-ladingen naar kolensoorten aangeeft (volgens opgaven van den stookbaas) en de productie, volgens stand van den fabrieksmeter, dit ten einde het rendement bij verschillende kolensoorten en combinaties van soorten te kunnen nagaan.

Geef een schema van Uwe controle; eventuele maatregelen voor interne controle en de liniaturen, zooals U die zich denkt, kunt U beknopt aangeven, als U zulks noodzakelijk acht.

(Personeel: 1 Directeur, 1 boekhouder met 2 assistenten, 1 magazijnmeester, 1 opzichter, 1 stookbaas, 1 fitterbaas, verder fitters en stokers.)

UITWERKING OPGAVE NO: 11

I GANG VAN HET ONDERZOEK BIJ INVENTUM

Door het onderzoek moet de Tebu antwoord krijgen op volgende vragen: